

جستاری در هنگام فراغت
جلد ۱: سفر و جهانگردی

صلاح الدین محلاتی

جستاری در هنگام فراغت

جلد اول:

سفر و جهانگردی

جستاری در هنگام فراغت

جلد اول:
سفر و جهانگردی

صلاح‌الدین محلاتی

۱۳۸۸

فهرست

بخش نخست: هنگام فراغت

۱۱.....	آغاز سخن
۳.....	فصل نخست: اهمیت هنگام فراغت
۷.....	اقتصاد فراغت
۹.....	فصل دوم: مفاهیم، آرای گوناگون و پیشینه تاریخی هنگام فراغت
۱۰.....	کار، فراغت، بیکاری
۱۷.....	پیشینه هنگام فراغت
۲۱.....	هنگام فراغت در سده کنونی
۲۳.....	وقت کار و وقت آزاد
۲۴.....	شناخت هنگام آزاد
۳۱.....	فصل سوم: کارکردها و چالش‌های هنگام فراغت
۳۲.....	زدودن خستگی
۳۱.....	سرگرمی و تفریح
۳۲.....	توسعه
۳۴.....	هنگام فراغت و چالش‌های آن
۳۵.....	تنگنای زمان
۳۹.....	فراغت - ویرانگری
۴۱.....	فصل چهارم: تقسیمات هنگام فراغت

بخش دوم: جهانگردی و مسافرت

فصل نخست: سخنی چند درباره مفهوم سفر، جهانگردی، گردشگری و توریسم.....	۴۷
مفاهیم لغوی	۵۰
الف) مفهوم سفر و مسافر.....	۵۰
ب) مفاهیم جهانگردی و جهانگرد.....	۵۱
ج) گردشگری و گردشگر.....	۵۲
د) توریسم و توریست.....	۵۲
مفاهیم فنی.....	۵۴
فصل دوم: پیشینه تاریخی و عوامل مؤثر در رشد و گسترش سفر و جهانگردی.....	۵۷
پیشینه تاریخی	۵۷
الف) سده‌های نخستین.....	۵۷
ب) سده‌های میانه.....	۶۰
ج) دوران نوزایی (رنسانس).....	۶۱
د) سده‌های پسین.....	۶۲
عوامل مؤثر در رشد و گسترش جهانگردی.....	۶۴
الف) انقلاب صنعتی و رشد شهرنشینی.....	۶۴
ب) ارتقای حقوق انسانی و رفاه اجتماعی	۶۵
ج) بالارفتن سطح فرهنگ و بینش اجتماعی.....	۶۷
د) اختراع و ساخت وسایل آمد و رفت و ایجاد راه‌های نوین.....	۶۷
ه) ایجاد بنگاه‌های مسافرتی و مؤسسه‌های پذیرایی.....	۶۸
فصل سوم: انواع و اشکال جهانگردی: هدف‌ها و انگیزه‌ها.....	۷۱
الف) از نظر هدف	۷۱
ب) از نظر انگیزه.....	۸۲
ج) از نظر قلمرو جغرافیایی	۹۸
د) از نظر شمار مسافر.....	۹۹
ه) از نظر محیطی.....	۱۰۰
فصل چهارم: ارزش‌ها و آثار جهانگردی و مسافرت.....	۱۲۳

الف) ارزش‌های جهانگردی.....	۱۲۳
دگرگونی ارزش‌ها و جهانگردی.....	۱۲۶
ارزش‌های معنوی جهانگردی.....	۱۳۰
۱. جهانگردی زیارتی: عامل آرامش روح و جلای جان.....	۱۳۱
۲. جهانگردی: عامل صلح و دوستی و بازسازی روح.....	۱۳۴
۳. آیین‌ها و اسطوره‌های جهانگردی.....	۱۳۵
نتیجه‌گیری.....	۱۳۹
ب) آثار جهانگردی.....	۱۴۲
جهانگردی و معنویت: اثر جهانگردی و مسافرت بر تعالی روح مسافر.....	۱۴۷
۱. خودشناسی، خداشناسی.....	۱۴۷
۲. پندآمोختن از تاریخ، نیکویی رفتار.....	۱۵۲
۳. سلامتی جسم و روح.....	۱۵۹
۴. آموختن دانش و معرفت.....	۱۶۱
جهانگردی و مدنیت: تأثیر جهانگردی بر گسترش تمدن.....	۱۷۶
۱. نیرومند شدن فرهنگ و سنن ملی.....	۱۷۷
۲. جهانگردی عامل تفاهم بین‌المللی و صلح جهانی.....	۱۷۹
ج) جهانگردی و تغییرهای کالبدی.....	۱۸۲
تأثیر سفر و جهانگردی بر ساختار جغرافیایی، چشم انداز و جامعه مسافر و جهانگردفرست.....	۱۸۲
تأثیر سفر و جهانگردی بر ساختار جغرافیایی، چشم انداز و جامعه مسافر و جهانگردپذیر.....	۱۸۳
ارزش‌گذاری و زنده‌سازی دوباره فضا و میراث هنری و تاریخی شهرها و روستاها.....	۱۸۴
اثر جهانگردی بر فضای زندگی.....	۱۸۹
اثر مسافرت و جهانگردی بر بازار کار و رفاه اجتماعی.....	۱۹۰
جهانگردی، ابزاری برای توسعه و پیشرفت کشورهای تنگدست.....	۱۹۲
جهانگردی، عامل غنای طبیعت.....	۱۹۴
تأثیر جهانگردی در زنده نگاه‌داشتن سنن گذشته.....	۱۹۶
اثر جهانگردی در نگهداری آثار تاریخی و اصالت‌های قومی.....	۲۰۱
د) آثار اقتصادی مسافرت.....	۲۰۳
۱. در اقتصاد ملی.....	۲۰۴
۲. در اقتصاد بین‌المللی.....	۲۱۲
جهانگردی بین‌المللی و موازنه پرداخت‌ها.....	۲۱۲
جهانگردی بین‌المللی و موازنه عملیات جاری.....	۲۱۳
بالاترین مقصدهای جهانگردی.....	۲۲۱

۲۲۲	درآمد جهانگردی بین‌المللی
۲۲۳	کانون‌های مهم جهانگردی در جهان
فصل پنجم: سفر و جهانگردی در برابر چالش‌های گوناگون	
۲۳۱	ابهامات اقتصادی و اجتماعی
۲۳۲	سودهای دروغین مالی
۲۳۴	کاهش توان خرید بومیان
۲۳۴	جهانگردی عامل کشمکش و ناآرامی
۲۳۹	جهانگردی و تکان فرهنگی و اجتماعی
۲۴۱	جهانگردی، عامل انحراف
۲۴۳	جهانگرد و محیط زیست فرهنگی
۲۴۴	به ابتذال کشیدن ارزش‌ها و باورها و همشکل‌سازی
۲۴۸	جهانگردی و سوداگری
۲۵۰	تأثیر نامطلوب جهانگردی بر طبیعت
۲۵۱	اثر جهانگردی بر ساحل و کرانه رودها
۲۵۳	آلودگی جنگل‌ها، بوستان‌ها و دشت‌ها
۲۵۴	آلودگی هوا و آلودگی صوتی
۲۵۴	جهانگردی و کشتار انسان‌ها
۲۵۵	جهانگردی و فرهنگ جهانی
۲۵۶	چگونه می‌توان از پیامدهای منفی جهانگردی بر محیط زیست انسانی و طبیعی کاست؟
۲۵۷	اقدامات دولت‌ها در زمینه جهانگردی
۲۵۷	نگاهی به نقش طبیعت در اندیشه توسعه پایدار
۲۵۹	برنامه‌ریزی برای جهانگردی پایدار
۲۶۰	برنامه‌ریزی و آمایش جهانگردی در جهان
۲۶۱	نمونه‌شناسی سازمان جهانی جهانگردی
۲۶۱	الف) برنامه‌ریزی
۲۶۲	ب) آمایش
۲۶۳	هدف‌های برنامه‌ریزی و آمایش جهانگردی
۲۷۲	بخش‌های موجود
۲۷۲	نقش مدیریت ملی جهانگردی
۲۷۳	فراوانی نهادهای دست‌اندرکار
۲۷۷	بین‌المللی کردن طرح‌ها

۲۷۸.....	فنون برنامه‌ریزی و آمایش جهانگردی.....
۲۷۹.....	۱. مراحل پیوسته و منظم
۲۸۰.....	۲. روش‌های آمایش محلی.....
۲۸۱.....	۳. برنامه‌ریزی ناحیه‌ای و ملی جهانگردی: ارزیابی منابع و روش‌ها.....
۲۸۷.....	۴. ابزارهای اقتصادی و مالی.....
۲۸۹.....	۵. ابزار نقشه‌برداری
۲۹۳.....	اقدامات جامعه بین‌المللی در زمینه جهانگردی.....
۲۹۳.....	اعلامیه مانیل
۲۹۵.....	سند اکاپولکو.....
۲۹۶.....	اعلامیه حقوق جهانگردی.....
۲۹۸.....	سوگندنامه جهانگرد صلح‌جو.....
۲۹۸.....	اعلامیه جهانگردی اوزاکا.....
۳۰۰.....	راه‌های کاهش ناهنجاری‌های برخاسته از جهانگردی و رسیدن به جهانگردی سازنده.....

فصل ششم: فرآورده‌های جهانگردی و نظام پخش آن‌ها..... ۳۰۹

۳۱۰.....	۱. وسایل آمدورفت.....
۳۱۰.....	الف) نگاهی به تاریخ وسیله‌ها و شیوه‌های مسافرت
۳۱۰.....	ب) نوزای و وسیله رفت و آمد
۳۱۲.....	ج) وسیله‌های آمدورفت در جهان کنونی
۳۲۹.....	۲. مؤسسه‌های پذیرایی جهانگردی.....
۳۴۴.....	۳. نظام پخش فراورده و خدمت
۳۴۵.....	الف) پیشینه تاریخی
۳۴۶.....	ب) انواع نظام پخش فراورده و خدمت
۳۴۷.....	ج) بنگاه‌های واسطه‌ای در امور مسافرت.....

فصل هفتم: آمار در جهانگردی..... ۳۶۳

۳۶۵.....	هدف از آمارگیری در جهانگردی.....
۳۶۶.....	انواع آمار در جهانگردی
۳۶۶.....	شیوه آمارگیری در جهانگردی
۳۶۸.....	روش‌های عمده آمارگیری.....
۳۷۰.....	مشکلات آمارگیری

۳۸۳	فصل هشتم: سازمان در جهانگردی
۳۸۴	انواع سازمان‌های جهانگردی
۳۸۸	روابط دوجانبه سازمان‌های جهانگردی
۳۸۸	چشمه‌های مالی سازمان جهانگردی
۳۹۲	سازمان‌های بین‌المللی و جهانگردی
۳۹۳	سازمان‌های بین‌المللی جهانگردی وابسته به سازمان ملل متحد
۴۰۰	سازمان جهانی جهانگردی
۴۰۶	سازمان‌های بین‌المللی منطقه‌ای و جهانگردی
۴۱۷	سازمان‌های تخصصی غیردولتی
۴۲۰	سازمان‌های منطقه‌ای

۴۲۳	فصل نهم: بازاریابی و تبلیغات در جهانگردی
۴۲۴	معنای بازاریابی
۴۲۴	اجزای بازاریابی
۴۳۱	شیوه‌های بازاریابی
۴۳۲	پژوهش در بازاریابی
۴۳۳	تبلیغات و بالا بردن فروش

۴۳۹	فرجام سخن
۴۴۷	کتابنامه
۴۵۵	نمایه

آغاز سخن

به نام خدای مهر و زیبایی

ز بهر فراغت سفر می‌گزینم پی نزهت اندر قضا می‌گریزم

خاقانی

هرچند پیشینه هنگام فراغت را می‌توان در ژرفای تاریخ بشری جست‌وجو کرد، اما در گذشته‌های دور و در دوران تمدن‌های باستانی، فراغت به طبقات بالا و ثروتمندان جامعه اختصاص داشت. حتی در جامعه‌های نخستین، میان کار و هنگام فراغت مرز مشخصی وجود نداشت. با دگرگونی شگفت‌آوری که پس از انقلاب صنعتی در زمینه‌های گوناگون زندگی انسان روی داد، هنگام فراغت نیز مفهوم و جایگاه دیگری پیدا کرد. از آن دمی که آزمون‌های تازه زندگی و فرایندهای نوین صنعتی تغییرهای چشمگیری در سرشت کار پدید آورد و کار بر زندگی انسان چیره شد، جوانه‌های هنگام فراغت به مفهوم امروزی روید و اندک اندک همراه با پیشرفتی که در همه زمینه‌های مادی و معنوی حیات بشری روی می‌داد، نهال بارور «تمدن» هنگام فراغت کم‌وبیش در میان همه جوامع، به‌ویژه مردم کشورهای پیشرفته، جان گرفت و قد برافراشت؛ به گونه‌ای که هم‌اکنون گستره دامنه‌اش بر بیشترین بخش زمینیان و خاک‌نشینان سایه افکنده است. در پگاهان انقلاب صنعتی، با ایجاد کارخانه‌ها، شهرها گسترش یافت. مردم روستاها و شهرهای کوچک، برای بهره‌مندی از موهبت صنعت، زادگاه خود را رها می‌کردند و به سوی شهرها و مراکز صنعتی می‌شتافتند. افزایش جمعیت شهری، اقامت در خانه‌های لانه‌مانند و نامرغوب، تنگدستی و بروز جنایت‌های برآمده از دگرگونی و

تکانی که غول صنعت بر پیکر جامعه‌های آن روزگار وارد ساخت، مجال فراغتی برای مردم باقی نمی‌گذاشت.

تاریخ انگلستان گواه دوران سختی از زندگی و کار مردم بر اثر انقلاب صنعتی است. ثروتمندان و کارخانه‌داران و تمام کسانی که در رفاه می‌زیستند، انبوه کارگران و زحمت‌کشان را به بهره‌کشی می‌گرفتند: شرایط بسیار دشوار و حتی مرگبار کار معدنچیان و سایر کارگران طی ساعات دراز از ویژگی‌های زندگی دردناک انسان در سال‌های نخست پیدایی انقلاب صنعتی است.

لیکن، از میانه سال‌های ۱۸۰۰ تا ۱۹۰۰ جنبش‌های اصلاحی شکل گرفت. نرم‌نرمک اصلاح‌طلبان و پیشوایان فکری جامعه به شرایط جانکاه و سخت کاری و تأثیر آن در بروز ناهمواری‌های اجتماعی و ناهنجاری‌های رفتاری کارگران و خانواده‌ها پی بردند، نقش تفریح و فراغت را در سلامتی روحی و جسمی و زدودن خستگی از کارگران شناختند و به اثر شادابی و تازگی روحیه آنان در تولید و ایجاد ابتکار در کار پی بردند.

فلسفه فراغت اصلاح‌گران، در سراسر سده بیستم، بر تأثیر تفریح و فراغت در سلامت دماغی و هنجار درست جامعه استوار بود. با گسترش صنعت، اصلاح‌گران و دانشمندان و پیشگامان دادخواه جامعه به کارفرمایان برای دادن هنگام فراغت به کارکنان و کاستن از ساعت‌های کار آنان فشار آوردند. تا اینکه در انگلیس، بهداشت همگانی شد، بوستان‌ها و جایگاه‌های تفریح و سرگرمی برای مردم به‌وجود آمد. کم‌کم هنگام فراغت، جدای از ساعت‌های بسیار درازکار، در حکم بخشی از زندگی و جزئی از حقوق مردم شناخته شد. در جهان پرآشوب و پرتنش امروز، که انسان در میان انبوهی از مسائل برخاسته از زندگی بی‌روح و بی‌نشاط ماشینی گرفتار آمده و اسیر قوانین خشک و مقررات گاه نابخردانه شهرداری شده است، جست‌وجوی آرامش و آسایش و استراحت و به دست آوردن زمانی که انسان بتواند رها از الزام‌های خسته‌کننده و رنج‌آور زندگی «مدرن» به گوشه‌ای دنج پناه ببرد و در نهانگاه دل خویش به هستی بیندیشد و پرونده زندگی خود را مرور کند و گم‌شده خویشتن را بیابد و به آنچه می‌خواهد و میل دارد پردازد و بدینسان خستگی روحی و جسمی را از خود بزداید، بسیار اهمیت دارد.

البته نباید فراموش کرد که صرف داشتن هنگام فراغت نمی‌تواند در اعتلای شخصیت و زایش اندیشه پربار آدمی مؤثر باشد، آنچه بسیار اهمیت دارد «چگونگی»

گذران فراغت است. اگر برای شیوه بهره‌برداری از فراغت برنامه‌ای هدفمند، استوار بر پژوهش و با توجه به ویژگی‌های سنی، فرهنگی، باورهای دینی، ذائقه و سلیقه افراد و نیز پیشرفت‌های علمی و اوضاع و احوال کنونی جهان تدوین نشود، چه بسا بهره‌مندی از هنگام فراغت نتیجه‌ای در بر نداشته باشد. در این صورت، این دوره نه فقط جنبه سازندگی نخواهد داشت، بلکه ممکن است بسیاری از فراغت‌داران بی‌هدف و برنامه، به سوی فساد کشیده شوند و به اخلاق ویرانگر و هنجارهای نادرست آلوده گردند و بدین‌سان، زندگی خود و جامعه را به تنگدستی و تباهی بکشانند.

بسی روشن است که شکوفایی و توسعه و پیشرفت مادی و معنوی افراد و کشورها بر بنیان فرهیختگی و دانایی و توانایی‌های اندیشه‌آدمیان به‌ویژه جوانان جامعه استوار است. دانش، تجربه، خردمندی و فرزانی انسان، که به‌وجودآورنده رفاه مادی و کمال معنوی جامعه است، درگرو جنبه‌های کیفی و کمی گذران هنگام فراغت افراد آن جامعه است.

چنان‌که کاتن^۱ می‌گوید: «از روزها و ساعت‌های نخستین فراغت بود که جوانه‌های خام ولی واقعی هنرها، دانش‌ها و بازی‌ها رویدند و به‌راستی تمدن‌های بشری از هنگام فراغت زاده شدند». یا ادیب و فیلسوف بزرگ هندی رابیندرانات تاگور می‌گوید: «تمدن‌های انسانی سرمایه‌های جاودانی هستند که از کاشت، داشت و برداشت صحیح هنگام فراغت متجلی گشته‌اند» (رستمی ۱۳۸۰: ۴۱). به همین سبب برنامه‌ریزی برای مدیریت هدفمند هنگام فراغت، این پدیده نوین روزگار فراصنعتی، مانند کابوسی بر سیاست و اقتصاد و فرهنگ جهان غرب سایه افکنده و مهم‌ترین دل‌مشغولی و دغدغه سیاست‌گذاران کشورهای پیشرفته است.

امروز، در کشورهای ثروتمند، هنگام فراغت را جنبشی بسیار بزرگ تلقی می‌کنند که هم می‌تواند ثروت‌های کلان، رفاه فراگیر و شغل‌های فراوان و متنوع در زمینه‌های گوناگون تولید کند و هم در بالا بردن سلامت روح و جسم افراد جامعه، ایجاد نیروی ابتکار، اصلاح ناهنجاری‌های فردی و اجتماعی و پدید آوردن آرامش و نشاط و خرد بسیار نقش‌آفرین باشد. به همین سبب است که دولت‌ها و شرکت‌های فراملیتی برای پاسخ‌گویی به نیازهای فزاینده «جامعه جویای فراغت» بزرگ‌ترین و بیشترین

۱. Cutten 1929:2

سرمایه‌گذاری‌ها را به چگونگی آمایش و محل‌گذران هنگام فراغت یا تولید ابزار و وسایلی اختصاص می‌دهند که در هنگام فراغت مورد استفاده قرار می‌گیرد. فعالیت‌های فراغتی با سواد، وضعیت اقتصادی، سن، شغل و ساختار روانی هر فرد در ارتباط است و بنابراین، طیف بسیار گسترده‌ای از امور و کارها را در برمی‌گیرد. به همین سبب است که فعالیت‌های فراغت پدیدآورنده بزرگ‌ترین صنایع جهان کنونی است: ساخت ابزار بازی، فیلم، سی‌دی، کتاب، مجله و نیز صنعت مسافرت و جهانگردی که هر لحظه میلیاردها دلار را در این جهان گسترده جابه‌جا می‌کند و میلیون‌ها کار و شغل پدید می‌آورد.

* * *

چنان‌که از عنوان این کتاب پیداست، کتاب دو بخش دارد: هنگام فراغت، و جهانگردی و مسافرت.

می‌دانیم که مهم‌ترین بخش هنگام فراغت مردم در سفر و جهانگردی می‌گذرد. امروز مسافرت و صنایع مربوط به آن گسترده‌ترین و مهم‌ترین فعالیت مردم را در هنگام فراغت، میان‌مدت و درازمدت تشکیل می‌دهد و این فعالیت دگرگونی‌های شایان توجهی در چشم‌انداز فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جهان پدید می‌آورد و در ساختار جغرافیایی جایگاه، بینش، تحول اندیشه افراد و وضع اقتصادی و اجتماعی ساکنان گیتی اثری شگرف دارد. لذا، پس از بررسی اهمیت هنگام فراغت در شکل‌گیری اندیشه و رفتار و هنجار آدمی و تولید ثروت و کار در جهان کنونی در فصل نخست، در فصل دوم به مفاهیم و آرای گوناگون دانشمندان و پیشینه تاریخی هنگام فراغت می‌پردازیم. فصل سوم به شرح کارکردها و چالش‌های هنگام فراغت اختصاص دارد، و بالاخره در فصل چهارم از تقسیمات هنگام فراغت و چگونگی گذران آن در گذشته ایرانیان به‌اجمال سخن می‌گوییم.

در فصل نخست از بخش دوم کتاب، که به جهانگردی اختصاص دارد، گفتاری در مورد مفاهیم واژه‌های مربوط به جابه‌جایی و مسافرت می‌آید. فصل دوم به پیشینه جهانگردی می‌پردازد. فصل سوم به شرح انواع جهانگردی، جاذبه‌ها، توزیع جغرافیایی نواحی جهانگردپذیر و جهانگردفرست اختصاص دارد. بررسی جغرافیایی آثار فرهنگی،

اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیست‌محیطی جهانگردی در فصل چهارم جای دارد. در فصل پنجم به چالش‌هایی که در جهان امروز در برابر جهانگردی وجود دارد و راه‌های رویارویی با پیامدهای احتمالی منفی جهانگردی اشاره می‌شود. فصل ششم بخش جهانگردی به بررسی مفهوم فرآورده‌های جهانگردی، تولیدکنندگان و توزیع‌کنندگان فرآورده‌ها و خدمات جهانگردی و فصل هفتم به آمار، اهمیت و چگونگی آمارگیری در جهانگردی اختصاص دارد. سازمان‌دهی در جهانگردی و سازمان‌های مهم جهانی، که هر یک به‌گونه‌ای در ارتقای امر جهانگردی دخالت دارند، در فصل هشتم بررسی شده است. در فصل نهم درباره نقش بازاریابی و اهمیت تبلیغات در امور مسافرتی و جهانگردی سخن می‌گوییم.

فرجام سخن به چکیده نوشته‌هایی درباره هنگام فراغت و جهانگردی و نیز آینده فراغت و جهانگردی در جهان اختصاص یافته است.

* * *

سپاس را خدای بزرگم و آفریننده هستی‌ام که این خرد را در نگارش نوشته‌ای دیگر کامیاب کرد تا بتواند درخور توشه و اندوخته اندک‌ش، در راه شناساندن یکی از مهم‌ترین دانش‌ها و آگاهی‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و... که پدیدآورنده بزرگ‌ترین جنبش‌های اقتصادی، فرهنگی و در همان حال، آفریننده سنگین‌ترین دغدغه‌ها و مشغله‌های دوران است برای هم‌میهنان عزیز و به‌ویژه دانشجویان پاک‌نهاد گامی کوچک بردارد و خوانندگان ارجمند و مسئولان کشور را به افق‌های نوینی درباره اهمیت فعالیت‌های هنگام فراغت و مسافرت و تأثیر شگرف و همه‌سویانه بهره‌مندی درست و خردمندانه از هنگام فراغت آشنا سازد. بدان امید که از انبوه داده‌ها و ثروت‌های بیکرانی که خداوند بزرگ به ایران‌زمین عزیزم، به این مرز و بوم پاک و خجسته، ارزانی داشته است، خردمندانه بهره‌برند و آبادانی و سرفرازی را براین آب و خاک تابناک و بینش، دانش، آسایش، شادی و فرخندگی، تندرستی جسم و جان را بر مردم ستم‌کشیده و بلادیدۀ تاریخش عرضه کنند.

از همه سروران ارجمند مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، به ویژه سرکار خانم آذر مه سنجری در آماده‌سازی کتاب، خانم جواهر افسر ویراستار کتاب، آقای آرمان خرمک طراح جلد و سرکار خانم سمیرا دهقان که سختی حروف‌چینی و صفحه‌آرایی

کتاب را بر خود هموار ساختند از ژرفای دل سپاسگزارم. کامیابی همهٔ زحمتکشان و خدمتکاران پیدا و پنهان نشر فرهنگ را، که بالابردن دانش و بینش و درک و فهم جامعهٔ ایران زمین، آبادانی و سعادت این میهن پاک و مردم بزرگوارش را سبب می‌شوند، از یزدان خواستارم.

روشن است که این نوشته، به رغم همهٔ کوشش‌ها، از کمی و کاستی و کژی تهی نیست، لذا از خوانندگان ارجمند، استادان بزرگوار و پژوهندگان گرانقدر خواستارم، این کوچکم را رهین منت خود سازند و با نقد و انتقادهای دادگرانهٔ خویش به راه درست نگارش رهنمود سازند، زیرا به فرمودهٔ حافظ:

از کیمیایی مهر تو زرگشت روی من آری به لطف شما خاک زر شود
(smahallati1117@yahoo.com)

صلاح‌الدین محلاتی

استاد پیشین دانشکدهٔ علوم زمین، گروه جغرافیا

تابستان ۱۳۸۸